PAŞI PE LUNĂ

PAUL SPÎNU

De la început trebuie să remarc un fapt aproape evident: titlul nu este prea bine ales! Ar fi fost poate mai bine: „Plimbîndu-mă pe Lună” sau „O plimbare pe Lună”. Şi asta pentru că primul cuvînt din titlu, adică „paşi” ar putea fi interpretat exact cum se recomandă: cîţiva paşi acolo, în sus şi-n jos şi cu asta gata. Or eu aş dori un voiaj mai lung pe Lună. Dar nici cuvîntul „plimbare” n-ar fi tocmai potrivit pentru că nu va fi vorba despre nici o plimbare, după cum veţi vedea în cele ce urmează. La urma urmei nu va fi vorba nici despre Lună, căci prin Lună nu înţeleg neapărat acest satelit natural al Pămîntului, ci mai degrabă un spaţiu cu totul iluzoriu, căruia aş fi putut să-i spun oricum. Şi atunci, ce rost are titlul ales? Păi ce-aţi vrea să mai fac acum? L-am scris aşa şi nu mă pot întoarce să-l şterg. Adevărul este că cele ce urmează nici n-ar fi trebuit să poarte un titlu, dar cum aşa se obişnuieşte, cum mi-a plăcut mie acesta la început (apoi am constatat că prezintă inconveniente!), cum nu pot să mai dau înapoi şi să-l şterg, am să-l las acolo unde l-am pus. Putem, de comun acord, să nu ţinem seama de el. Putem deci, să-l uităm. E mai bina aşa?

Vă rog să nu consideraţi că mi-aţi făcut o concesie. Asta ar ridica cel puţin două probleme extrem de delicate:

În primul rînd, făcîndu-mi o concesie ar trebui să vă gîndiţi tot timpul că poate aţi creat un precedent pe care eu aş dori eventual să-l speculez, ceea

ce ar fi evident în dezavantajul vostru, iar suspiciunea cu care mă veţi urmări de aici înainte va fi în dezavantajul tuturor.

În al doilea rînd, considerînd eu că mi-aţi făcui o concesie, m-aş simţi jenat, eventual ca atunci cînd joci şah cu cineva mai bun decît tine şi pentru a echilibra forţele acesta îţi dăruieşte o figură (asta o simţi imediat, chiar dacă se face că o pierde forţat!), sau dacă nu m-aş simţi jenat, poate un demon al perversităţii m-ar împinge să vă trişez.

Evident că dacă sînt sigur că nu mi-aţi făcut o concesie totul are să fie bine şi ne vom ocupa în continuare de ceea ce doream să vă spun. Nu-mi place să fiu întrerupt din lucru, dar nici nepoliticos nu se cade să fiu. Ce-o mai fi şi asta, o să ziceţi? Nu seamănă a început de povestire. Aşa şi este! Tocmai voiam să încep povestirea, cînd, bunul meu amic P îşi face apariţia, aşa cum numai el ştie: fără să sune, fără să bată la uşă şi foarte încet, la concurenţă cu pisica. Prezenţa şi-o face simţită abia cînd ajunge în spatele meu şi cînd urlă cît îl ţin bojocii:

— Salut, bă!

Evident că din politeţe eu trebuie să mă ridic de pe scaun (este adevărat că masa la care scriam se răstoarnă, sticla cu cerneală este proiectată în vaza de cristal de pe etajera din colţ şi, în mod paradoxal, cea care se sparge este vaza; dar nici sticluţa nu are o soartă mai fericită, spărgîndu-se în cădere, pe podea, deoarece are inspiraţia să nimerească singurul obiect metalic aflat atunci pe jos: ciocănelul nichelat pe care-l ţin pe masă de obicei, nu ştiu în ce scopuri). Ridicarea de pe scaun a fost probabil mai bruscă decît trebuia, iar inima a făcut un efort mai mare (am simţit o cum a stat să se odihnească!) aşa că stau cîteva clipe să mă reculeg. După ce în prealabil mi-am stăpînit impulsul lăuntric de a o lua la fugă sau de a mă ascunde undeva. Peste cîteva momente am realizat clar că amicul P se află în cameră, căci numai el zîmbeşte cu gura pînă la urechi în timp ce printre dinţi îi iese un fel de mîrîit de satisfacţie.

Tot el este cel care vorbeşte primul, sesizînd probabil imposibilitatea de a-i răspunde la salut. Are un glas gros, iar vorbele îi sînt tărăgănate. Intonaţia este imposibil de redat în scris, dar atît de interesantă, încît vă invit să îl ascultaţi măcar o dată vorbind.

— Fiule, situaţia roia în jurul meu, drept care mi-am zis să vin să văd ce mai faci tu, bă! Bănuiam eu că te învîrţi aşa degeaba înlăuntrul cavităţii şi am hotărît să te mai activez eu.

L-am poftit să ia loc, dar nu s-a aşezat. Trebuie să vă spun că îi face o deosebită plăcere ca în timpul unei vizite care nu durează decît trei sau patru ceasuri să stea jos cîteva minute. În timpul care îi mai rămîne, se

plimbă încolo şi încoace cu mîinile la spate sau împreunate în faţă, fie cu o mină gravă, fie rînjind aşa cum v-am mai spus.

— Fiule, reluă amicul P, după cum probabil că bănuieşti cu certitudine, sînt pe cale să realizez o lucrare grandioasă, care îmi va aduce nemurirea.

— Nu ştiam că te ocupi cu cercetări biologice, am remarcat eu timid.

— Bă, păi cum te ştiu eu aşa de tăntălău, numai tu puteai să te gîndeşti în cu totul alt colţ al situaţiei abundente în care mă aflu. Nu-i vorba de medicină ori de biologie, ci de tehnică fiule, de cea mai înaltă tehnică, de filozofie chiar, dacă nu priveşti aşa de obtuz cum eşti obişnuit s-o faci.

M-am aşezat pe scaunul pe care amicul P îl refuzase, căci mi-am dat seama că trebuie să ascult în continuare lucruri interesante. Am aprins şi o pipă, lucru care evident că l-a supărat pe amicul P, căci trebuie să vă spun că este complet lipsit de vicii. Adică vreau să spun că nu fumează, iar de băut nu bea decît cînd este el în vizită la mine, iar nu eu în vizită la el, deoarece în acest ultim caz se declară abstinent şi te convinge că nimic nu-i mai rău pe lume decît alcoolul. Trebuie să anticipez niţeluş şi să vă spun că în cursul vizitei sale de acum am reuşit amîndoi să epuizăm rezerva de vin pe care mi-o făcusem pentru revelion, adică vreo zece kilograme.

Supărarea faţă de pipa mea se manifestă nu atît prin vorbe, cît mai ales prin fapte de fiecare dată: se repede la ferestre şi le deschide larg. Pe el îl supără fumul, dar nu-l supără frigul, pe mine exact invers, dar nici unul nu vrea să cedeze în faţa celuilalt, astfel încît mai bine de jumătate din timpul cît a stat la mine, ferestrele au fost larg deschise spre peisajul polar de afară. E de prisos cred să vă spun că zilele astea au fost frecvent 20° sub zero...

În această atmosferă, de colaborare reciprocă, a început să-mi explice importanta sa contribuţie la „ridicarea pe cele mai înalte culmi ale ştiinţei”.

— După cum îţi povesteam, în mod cu totul şi cu totul anterior, sînt pe cale să definitivez o lucrare epocală: un perpetuum stabile de orice speţă! spuse amicul P, după ce deschise fereastra şi îşi desfăcu un nasture de la cojoc.

— Ştii că nu mă prea pricep la tehnică, dar parcă îmi amintesc numai de „perpetuum mobile”... aruncai eu ironic, între două fumuri de pipă.

— Nu mă surprinde întunecimea minţii tale şi tocmai de aceea m-am adunat aici, în mijlocul tău, să-ţi spun că problema unui perpetuum mobile a fost de mult clasată, ba chiar, francezii, de pildă, refuză de multă vreme să primească lucrări pentru a fi brevetate ca inventii pe această temă şi probabil că şi alţii procedează la fel. Eu construiesc deci un perpetuum stabile şi încă unul de orice speţă.

Am tăcut ca un şcolar în faţa elocinţei profesorului de geometrie, care îi arată că bisectoarea unui unghi este unică, iar nu aşa cum rezultă din teza sărmanului copil.

Acum, că fusesem pus la punct, nu mă mai puteam aventura în ironii, dar curiozitatea mea era atît de aţîţată încît, după ce goli paharul cu vin aflat în dreapta mea, mă adresai din nou savantului meu amic:

— Îmi mărturisesc totala neştiinţă în domeniile pe care mintea ta le luminează, dar nu mi-o lua în nume de rău dacă, ori de cîte ori nu înţeleg ceva, îmi permit să te tulbur cu o întrebare.

— Prea bine fiule, rînji P satisfăcut, iar după ce-şi bău şi el paharul pe care-l plimba de la un colţ la altul al încăperii, continuă: dar să nu fie prea cretine întrebările. Vezi, numai de la pipă ţi se trage şi de aceea ţin eu geamul deschis, cu gîndul să te purifici şi să-ţi răcesc creierul înfierbîntat. Dă-i drumul!

Încurajat de tonul prietenos şi de cuvintele la fel, l-am întrebat:

— Dacă perpetuum mobile înseamnă mişcare perpetuă, probabil că perpetuum stabile vrea să însemne repaus veşnic, nu-i aşa?

— Ţi-a făcut bine cura de aer curat şi rece, combinată cu medicamentul pe care tocmai l-ai sorbit din paharul la fel de gol acum ca şi al meu. Şi între noi ăştia de aici, fie vorba, nici mie nu-mi face rău medicamentul ăsta abrupt, aşa că te rog să-mi umpli încă o dată cavitatea pe care ţi-o întind.

I-am umplut paharul cu o mînă şovăielnică, nu atît din cauza greutăţii încă mari a damigenei, cît, mai ales din cauza faptului că aproape-mi degerase mîna, iar el continuă:

— Bineînţeles că aşa cum nu poate exista un perpetuum mobile nu poate exista nici un perpetuum stabile cu adevărat. Se va mişca şi el odată cu Pămîntul, sau prin manipularea din loc în loc, dar în rest... Nu voi intra în detalii tehnice, totuşi cum să-ţi dau cîteva din caracteristicile lui de bază ca să-ţi faci o părere. Ei bine, află fiule că randamentul agregatului meu este zero, ba chiar la o folosire extrem de îngrijită, în conformitate cu instrucţiunile pe care le voi vinde odată cu maşinăria, tinde să devină negativ. Este o performanţă uluitoare, care – vezi că paharul meu a devenit o cavitate transparentă – te asigur, că va fi apreciată la justa ei valoare de toate minţile luminate ale tehnicii actuale. Eficienţa economică a agregatului meu este de asemenea nulă; el nu produce nimic, nu consumă nimic. Se poate folosi în orice ramură a activităţii umane – remarcă te rog universalitatea sa, cu rezultate nule dintre cele mai bune. Pot să adaug, de asemenea, că poate funcţiona, ceea ce în epoca noastră este fantastic de binevenit, cu orice fel de combustibil, ba chiar mai mult, cu orice substanţă, care pentru

el va deveni combustibil, deşi este de preferat să nu fie alimentat cu nimic, cu absolut nimic. Pricepi?

Am înghiţit cu noduri vinul din pahar, i-am mai umplut şi lui încă unul, căci tocmai îmi înfipsese paharul gol peste umăr, apoi, încă năucit de măreţia invenţiei pe care amicul P mi-o prezenta cu mult zel am îngăimat.

— Pricepi... Nu înţeleg însă ce vrei să spui cu eficienţa aceea economică nulă.

— Ei da, nici nu mă aşteptam să înţelegi. Fără să intru în esenţa fenomenului am să te fac să înţelegi, folosind cîteva exemple, absolut la întîmplare. Ia gîndeşte-te. La ce ar fi bun un pod rulant într-o maternitate? Dar acelaşi pod într-o oţelărie? Sau la ce-ar folosi un concasor cu fălci într-o creşă de copii sau într-o alimentară? Dar acelaşi concasor gigant într-o staţie de preparare a minereurilor? Şi exemple de acest gen aş putea să-ţi dau la infinit sau în orice caz, măcar pînă mîine dimineaţă, dar zici că n-ai decît damigeana asta de vin, care şi aşa s-a golit pe jumătate, astfel încît mă opresc aici cu iluminarea ta. Am să mă opresc în ceea ce priveşte genul acesta de exemple, dar trebuie să-ţi ofer pentru a înţelege mai bine şi un alt gen de exemple. Ai mai citit şi tu prin ziare, ai mai văzut şi tu pe la televizor cum mai zac utilajele prin curţile unor fabrici, fără să fie folosite, pînă ce se fac numai bune de fier vechi. Ei, acum ai priceput ce este cu eficienţa economică nulă, corelată cu folosirea agregatului meu în toate activităţile umane?

Am făcut însă o astfel de mutră, de fapt din cauză că nu mai îmi simţeam degetul cel mare de la piciorul stîng de frig, încît P s-a grăbit să mă categorisească drept înapoiat mintal şi să-mi explice ceea ce nu pricepusem nici această dată:

— Păi, dacă într-o oţelărie un pod rulant este extrem de folositor, apoi într-o maternitate ar fi mai mult decît inutil. La fel şi pentru celelalte exemple. De aici, concluzia pe care orice minte luminată, ca a mea, o trage

în mod irefutabil, ar fi că utilitatea fiecărui lucru în parte este o constantă ce tinde către zero, deoarece activităţile în care acel lucru se poate utiliza sînt mult mai puţin numeroase decît activităţile în care nu-şi găseşte locul. De aici pînă la ideea de a face un agregat cu eficienţă economică nulă nu-i decît un pas, un pas pe care eu l-am făcut. Este clar că agregatul meu va putea fi folosit peste tot, tocmai din cauza eficienţei lui economice, fără să sufere de bruştele salturi de utilitate ca podul rulant, concasorul sau mai ştiu eu ce altă invenţie imperfectă a minţii omeneşti.

A urmat o scurtă pauză, de care eu am profitat pentru a închide ferestrele, iar el pentru a-şi umple paharul din nou gol. Trebuie să recunosc însă că s-a dovedit extrem de generos, deoarece l-a umplut şi pe al meu, ba chiar mai mult decît putea sărmanul pahar să primească, surplusul scurgîndu-se într-un firicel vesel, mai întîi pe masă, apoi pe covorul persan. Aici însă, zglobiul izvoraş s-a liniştit dintr-o dată, căci ceea ce era apă în el a îngheţat pe loc. Primăvara a venit pentru el abia mai tîrziu, cînd s-a făcut din nou cald în casă, dar a fost prea tîrziu căci covorul l-a înghiţit pe nerăsuflate.

Amicul P şi-a continuat descrierea minunatei invenţii fără a observa însă nimic:

— Acum că ţi-am arătat ce caracteristici are agregatul meu, mai trebuie să-ţi spun cîteva cuvinte despre construcţia propriu-zisă. Acest perpetuum stabile de orice speţă este o construcţie în formă de cadru sferoidal, puţin alungit la cele trei colţuri. Alegînd această formă, am avut în vedere o economie substanţială de material, un gabarit redus şi o manipulare uşoară, fără riscuri. Cadrul sferoidal se va aşeza rezemat de orice perete vertical, sub un unghi de treizeci de grade, astfel încît găinile să poată trece pe sub el...

— Găinile!? nu mi-am putut eu reţine exclamaţia de uimire.

— Parcă ai fi picat din Lună direct în cap, mă apostrofă amicul P. Bineînţeles că găinile. Ce ţi-am vorbit eu pînă acum? Din moment ce agregatul se poate folosi oriunde, poate fi folosit şi într-o crescătorie de păsări. Evident, nu? Iar dacă se va folosi acolo, evident că activitatea găinilor trebuie să rămînă aceeaşi, drumurile lor de acces nefiind blocate de agregatul meu.

Mărturisesc că nu aveam nici un argument împotriva logicii perfecte a amicului P, astfel încît am tăcut, continuînd să sorb din pahar. Deşi foarte rece, vinul din pahare şi din damigeană nu îngheţase, din fericire pentrunoi. Sau parcă aş spune că din nefericire, căci poate mi-ar mai fi rămas nişte vin pentru Anul Nou. Dar P nu mi-a lăsat prea mult timp să mă gîndesc la lucrurile astea, reluînd explicaţiile şi prezentînd acum alimentarea agrega-

tului cu combustibil.

— Şi acum, ascultă-mă bine fiule, căci urmează o chestiune care prin implicaţiile ei multiple va revoluţiona multe tehnologii socotite pînă acum ca imuabile! Şi aici ridică paharul închinînd probabil pentru gloria eternă a minunatei invenţii şi pentru implicaţiile majore ale ei în ştiinţa şi tehnica contemporană sau viitoare, apoi reluă:

— Alimentarea cu combustibil a agregatului meu se va face printr-o ţeavă cu gaura în exterior, a cărei construcţie mi-a dat foarte multă bătaie de cap. Tocmai realizarea tehnică a ţevii cu gaura în exterior va produce o adevărată revoluţie tehnică, exceptînd, bineînţeles, revoluţia produsă de întregul agregat. Dacă pînă acum nu am avut nici un fel de dificultate tehnică, ei bine, tocmai acum m-am izbit de prima şi trebuie să recunosc de cea mai grea: cum să realizez o ţeavă cu gaura în exterior? Nu există nici o maşină care să fie în stare să facă aşa ceva. Dar, fiule, mintea mea a reuşit să rezolve problema! N-a fost de fapt o întîmplare fericită, ci, mai degrabă, urmarea firească a unui şir de raţionamente şi judecăţi. Am văzut într-o fabrică cum, cu ajutorul unei maşini de găurit se dădeau găuri într-o placă de metal. Celor de acolo le trebuiau evident găurile, pentru că trebuia să introducă în ele nişte butoane. Şi dintr-o dată mi-a venit marea idee, văzînd acea placă găurită, gaură lîngă gaură: de ce atîta risipă de energie şi material pentru acele găuri, cînd mai simplu ar fi să se asambleze mai multe găuri între ele pentru a reconstitui placa metalică găurită? Iar de aici pînă la valorificarea ideii la agregatul meu n-a fost mult, căci iarăşi am judecat: pe o ţeavă obişnuită voi înfăşura o gaură şi iată, am ţeava cu gaura în exterior! Magnific, nu!

Eram într-adevăr mut de admiraţie ascultîndu-l pe amicul P, iar în timp ce cuvintele lui îmi intrau prin intermediul urechilor în creier luminîndu-l, vinul îmi intra prin intermediul gurii în stomac, şi de aici tot în creier, astfel încît eram transpus.

— Şi iată şi implicaţiile de care îţi vorbeam, continuă P. Cunoşti probabil că multe din lucrurile ce ne înconjoară sînt de fapt cavităţi, sau hai să le zicem găuri. Apropo, vezi că am o cavitate abundent de goală în mînă... Aceste găuri sînt învelite într-o masă de material. Metoda tradiţională de a fabrica aceste lucruri este de a lua o bucată de material şi de a practica găurile dorite în ea sau de a turna ori mula materialul într-o formă specială care va realiza găurile în obiect. Prea complicat, nu? Ei bine, de acum înainte se va proceda exact invers şi anume se vor alege găurile potrivite şi se vor acoperi cu materialul dorit, iar dacă nu se vor găsi direct găurile dorite, atunci se vor asambla între ele mai multe găuri, pentru a da gaura

mai mare şi mai complicată de care este nevoie. Vreau să-ţi ofer chiar un exemplu concret. Ce este la urma urmei un tramvai?

Aici am ridicat mirat din sprîncene, pentru că deşi merg adesea cu acest mijloc de transport, recunosc că nu mi-am pus niciodată întrebări filozofice cu privire la dînsul. Amicul P m-a lămurit însă pe dată...

— Nu-i decît o gaură mişcătoare învelită cu cea mai banală tablă. Asta este esenţa lui, toate celelalte, cum ar fi organizarea interioară, lungimea, culoarea şi altele nu sînt decît amănunte. Şi dacă am descoperit esenţa lui, de acum nu ne va fi greu să construim tramvaie alegînd o gaură mişcătoare corespunzătoare ca viteză de deplasare şi dimensiuni şi învelind-o cu o tablă. La fel se poate proceda şi cu trenurile, avioanele, automobilele şi cu ce mai vrei tu. De fapt, nu cu ce vrei tu, ci cu ce vor inginerii ce se vor ocupa cu aceste probleme, folosind magnifica mea invenţie, pentru că trebuie să-ţi spun că voi lăsa şi altora posibilitatea de a inova plecînd de la ideile mele. Eu mă voi mulţumi cu o mică notiţă care se va afla pe fiecare lucrare: „Datorită ideilor lui P" sau „Plecînd de la ideea lui P", sau ceva de genul acesta...

În acest moment, dacă făceam abstracţie de paharul aproape gol pe care îl ţineam în mînă, puteam să-l confund pe amicul P cu întruchiparea desăvîrşită a modestiei.

— Ei bine fiule, cam asta este invenţia mea în linii mari. Mai am de pus la punct nişte chestiuni de amănunt. Dar peste cîteva zile totul va fi gata şi se va afla pe biroul directorului de la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci.

I-am strîns cu căldură mîna amicului meu, spun cu căldură pentru că între timp ţinusem mîna pe sobă şi mi se încălzise, apoi am închinat şi ultimele pahare cu vin pentru gloria eternă a lui P şi a invenţiei lui, pentru viitorul luminos al ştiinţei şi tehnicii, viitor datorat în mare măsură acestei invenţii. Cînd toasturile şi vinul au fost terminate, amicul P a plecat strigîndu-mi din uşă:

— Bună dimineaţa, la prînz şi seara, bă! Am să te ţin la curent cu abundenţa situaţiei în care mă aflu. Fiule, îţi doresc senzaţii plăcute!

Acum, deoarece amicul P a plecat, aş putea să încep în sfîrşit povestirea noastră, dar vă rog să mă credeţi că pendula mea arată miezul nopţii, iar timpul pe care-l afectasem scrisului a fost epuizat. Vă rog să nu începeţi să strîmbaţi din nas pentru că şi eu, ca şi voi am un timp perfect programat. Nu-i vina mea că amicul P a picat aşa peste mine; cel mult am vina că am scos damigeana cu vin, dar ce fel de gazdă mă credeţi? La urma urmei vin pentru Anul Nou eu nu mai am, nu voi! În acest fel pagubă avem fiecare,

căci eu am să pierd altă dată timpul pentru a vă scrie povestirea programată de fapt pentru astăzi, iar voi o să trebuiască să citiţi şi altă dată – pe timpul vostru desigur, o altă povestire pentru a afla ce vă interesează. Nu puteţi însă să vă plîngeţi că nu aţi aflat nimic. Ba chiar aş putea spune că sînteţi foarte norocoşi că aflaţi despre invenţia lui P cu mult timp înainte ca ea să fie prezentată publicului.

Nu-mi rămîne decît să vă spun „pe curînd” şi să sperăm că la viitoarea întîlnire nimeni nu ne va tulbura dialogul. Nici chiar amicul P.